

УДК 37.011.3-051:502.1

ОБҐРУНТУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАТЬ ДЛЯ ПЕРЕПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ З ЕКОЛОГІЇ В РАМКАХ ПРОЕКТУ «ECOLOGICAL EDUCATION FOR BELARUS, RUSSIA, AND UKRAINE» – ECO-BRU

Ковальська К.В., Дзюбенко О.В., Чернов Б.О.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У статті в рамках Міжнародного проекту розглядається зміст та основні положення Концепція розвитку теоретичних знань і методичних компетенцій педагогів з екології, розробленої колективом кафедри географії, екології та методики навчання Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. Обґрунтовується, що в сучасних умовах актуалізуються питання екологічної освіти, професійної компетентності педагогів і відповідності наявних знань, умінь, навичок справжньому. Пропонується проводити курси підвищення професійної кваліфікації педагогів з гетерогенними групами, сприяти оволодінню теоретичних і методичних знань з екології.

Ключові слова: Міжнародний проект, екологія, Концепція, Програми, підвищення знань, професійна кваліфікація.

Постановка проблеми. В наш час дуже актуальним є питання стосовно професійної перепідготовки вчителів з екологічного навчання та виховання учнів. Цей процес базується на підготовці високопрофесійного фахівця, який знається на сучасних світових вимогах щодо навчально-виховного процесу молодших та старших школярів, має навички в організації навчальної діяльності підростаючого покоління. В сучасній школі під час навчання основна увага приділяється, в першу чергу накопиченню теоретичних знань та їх кількості, але не тому, яким чином відбувається екологічне виховання дитини у процесі навчання. З метою розробки шляхів перепідготовки вчителя початкових та старших класів до екологічного виховання учнів та визначення ефективності цієї роботи необхідно мати дані, що характеризують рівень мотивацій, теоретичних знань, умінь та навичок учителів щодо означеної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню важливих питань професійної підготовки майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів сприяють положення психологів: І.Д. Бєха, Л.С. Виготського, тощо; філософів: І.А. Зяюна, В.С. Лутая; педагогів: А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського та інших.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є складання програм для перепідготовки учителів з екології в рамках Міжнародного екологічного проекту.

Виклад основного матеріалу. Колектив кафедри географії, екології і методики навчання Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди бере участь у розробленні Програм з розвитку теоретичних знань і методичних компетенцій педагогів з екології, що передбачені Міжнародним проектом Tempus IV+Project «Ecological Education for Belarus, Russia and Ukraine» – Eco-BRU. До проекту залучені колективи університетів Федеративної Республіки Німеччини і Росії, Словацької Республіки, Чеської Республіки, Білорусі і України. Координатором проекту є Університет Бремен (ФРН).

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди є ведучим партнером щодо підготовки Робочих паке-

тів з «Адаптації і модернізації діючих навчальних програм» і створенні дидактики екологічної освіти в спільній діяльності з українськими, білоруськими та російськими колегами. На основі отриманих матеріалів автори розробили Концептуальну модель підвищення теоретичної і практичної кваліфікації з екології педагогів, яка є вагомим компонентом їх особистісно-професійного розвитку.

Для реалізації означеного група дослідників Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди розробила програми відповідних курсів: «Екологічні проблеми природознавства (1-4 класи)» (автор Б. О. Чернов), «Соціально-екологічні проблеми природничих дисциплін (5-10 класи)» (автор К. В. Ковальська), «Теоретико-методичні основи екології (курс екології – 11 клас)» (автор О. В. Дзюбенко) (схема 1).

Виховання учнів як активних учасників оновлення суспільства в майбутньому, розумних і дбайливих господарів і патріотів своєї країни, необхідно ввести у світ проблем і суперечностей, криз і катастроф, досягнень і невдач у реальному житті кожної людини, країни і людської спільноти, з екологічними проблемами, які можуть бути вирішені тільки сумісними зусиллями світової спільноти. Сприяти формуванню відповідного образу мислення і дій має неперервна екологічна освіта – від дошкільних закладів до початкової і загальноосвітньої школи та позакласної самостійно-дослідницької діяльності з екології. За цих умов з особливою гостротою постає питання про науковий і методичний потенціал та компетентність педагогів, які закладають основи становлення і розвитку особистості учня.

Учителі початкових, середніх та старших класів повинні не тільки володіти екологічними знаннями, але і доступно та цікаво знайомити учнів з живою, неживою природою рідного краю, доступно ознайомлювати з основними джерелами, масштабами і наслідками забруднення атмосфери, гідросфери, літосфери та негативними факторами впливу на людину. Цьому сприяють навчально-польові практики. Завдання цих практики полягає в тому, щоб вчителі навчилися організації з учнями спостережень за природою, знали методику проведення екскурсій та фенологічних спостережень, вміли організувати

дослідницьку роботу з учнями, працювати на пришкільній навчально-дослідній ділянці. Використовуючи метод спостереження на класних та позакласних заняттях учителі зможуть сформулювати екологічне мислення та уявлення дитини.

Для реалізації означених питань і створюються курси для підвищення кваліфікації педагогів з екології, а за необхідності і їх перепідготовки. Розроблення цілей формування практично орієнтованої компетентності педагогів з екології дає образне уявлення про можливість їм розвинути власний творчий потенціал (схема 2).

У розроблених програмах зазначається, що природні процеси на Землі перебувають під впливом діяльності людей, кількість яких стрімко зростає, що загострює питання виховання екологічної культури у майбутніх громадян країни.

Передбачається, що навчальний процес, хоч і відбуватиметься із застосуванням засобів дистанційного навчання, будуватиметься на основі поєднання наукового пізнання з образним сприйняттям навколишнього світу. Основу підвищення практико-орієнтованої екологічної компетентності у сфері шкільної освіти становлять два аспекти: змістовий і методичний. У змістовому йдеться про природничо-наукове визначені і обґрунтовані проблемне поле з аналізом глобальної екологічної кризи у взаємозв'язку з діяльністю людини. Методичний супровід здійснюється з розкриттям технологій і методів навчально-виховного процесу, що сприятимуть формуванню в дітей та учнів практико-орієнтованих знань і вмінь [3].

Для організації змістового і практичного значущого підвищення фахової кваліфікації педагогів потрібно з'ясувати як теоретико-методичні досягнення в екологічній освіті, так і нерозв'язані проблеми, пошук нових можливостей, усвідомлення ціни знань і власного наукового потенціалу. Від умінь вчителів розв'язувати проблеми навчання і виховання на кожному етапі розвитку життєдіяльності, освіти, зокрема й екологічної, залежить рівень екологічної освіченості наступних поколінь. Загальновідомо, що саме у школі формуються основи всебічного розвитку учнів, розвивається їхній потенціал за умови вибору особисто кожним учителем правильної стратегії навчання. Концепція дає чіткі орієнтири перебудови навчального процесу, спрямовує на активний пошук, експериментування під час педагогічної практики і самостійну пошукову роботу, що сприяє формуванню нових підходів до організації навчально-виховного процесу як на уроках, так і в позакласній діяльності. У зв'язку з цим важливо переконатися в бажанні самих учителів у підвищенні кваліфікації саме з екології, а не в цілому. Тож формування груп необхідно здійснювати на основі потреби в знаннях самих учителів. Групи формуватимуться за принципом регіональної підготовки.

Тут потрібне формування не гетерогенної групи учителів зі стажем від 5 до 20 і більше років, а гомогенної: перша група – стаж 5-10 років, друга – 10-15, третя – від 15 років і більше [2].

Для першої групи варто організувати вибіркові лекції і практичні заняття з окремих тем або розділів, запропонованих самими учителями. Ця група здатна самостійно опрацювати додаткову теоретико-методичну літературу для практичних занять, розробити системи уроків із застосуванням методів навчання, основу яких становлять розуміння рівнів самостійної пізнавальної діяльності учнів, а з позакласної роботи – розробити план навчальної і науково-дослідницької діяльності учнів на рік, а то й більше, тобто документ тривалої дії [1].

Навчання і творча діяльність педагогів другої групи пов'язана з тим, що в них є значний досвід роботи, творчі знахідки уроків і заходів виховної і позакласної роботи. Але їхні теоретичні знання з часом застаріли, а поновити не завжди є можливість. За цих умов учителі потребують вибіркового, але ґрунтовного огляду окремих на-

Схема 1. Концептуальна модель підвищення кваліфікації педагогів з екології

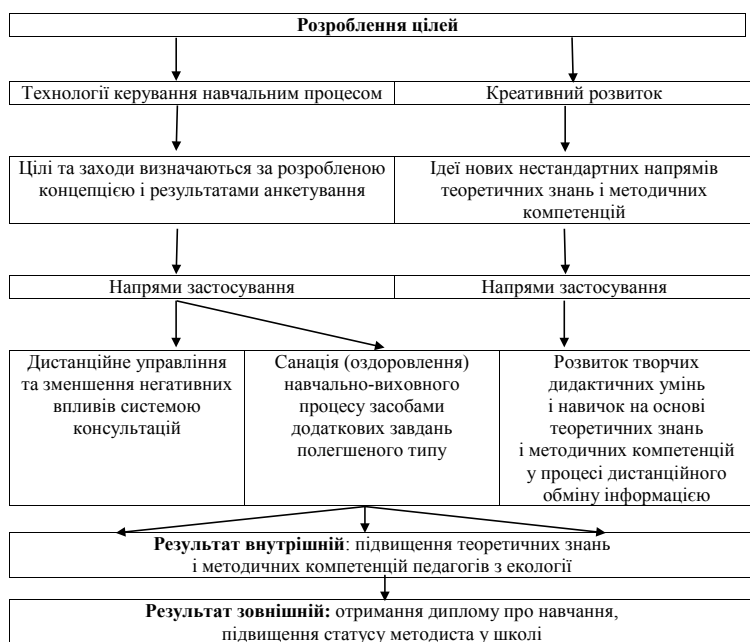

Схема 2. Підходи до визначення цілей і результатів підвищення теоретичних знань і методичних компетенцій педагогів з екології

скрізних теоретико-методичних питань з екології з подальшим самостійним виконанням творчих практичних робіт, що дозволяє їм набути багатий практичний досвід. У результаті, народжуються творчі позакласні виховні заходи, розробки уроків з застосуванням методів навчання, основу яких становить самостійна пізнавальна діяльність учнів.

У сучасних умовах вчителі відчувають необхідність у постійному вдосконаленні. Це добре розуміють педагоги третьої групи. Водночас високий рівень теоретико-методичного навчання вони не опанують. З огляду на це доцільно роз'яснення основоположних екологічних законів і закономірностей, найважливіших понять з пе-

реходом до глобальних і регіональних екологічних проблем. Зазвичай учителі охоче виконуватимуть творчі практичні роботи з їх обговоренням у групі [3].

Розроблені стратегії екологічного навчання педагогів на курсах підвищення кваліфікації визначаються як раціональне знання, що інтегрується у зміст чинних шкільних програм. Автори програм підвищення кваліфікації намагалися реалізувати принципи взаєморівноваги, пропорційності і гармонії компонентів змісту відповідно до кожної вікової групи учасників курсів підвищення кваліфікації. Програми дають змогу досягнути весь комплекс теоретико-методологічних і практико-орієнтованих знань і підвищити власну екологічну компетентність, уміння знаходити принципово нові рішення проблем шкільної практики та орієнтуватися в зростаючій екологічній інформації в умовах прискореного розвитку суспільства [2].

Підвищення кваліфікації педагогів проблема не тільки теоретична, а й організаційно-методична, оскільки вимагає розроблення нормативних документів, що визначатимуть зміст і форми навчального процесу. Формування професійної компетентності у педагогів – процес двосторонній, що поєднує багатоаспектну сферу взаємодії педагога і викладача університету в процесі теоретичного і практичного навчання та сумісної творчої діяльності, за якої поєднуються інтелектуальні знання і практичні дії, виробляються вміння організації самостійних навчальних і наукових досліджень. Для успішної реалізації складових моделі в процесі фахового підвищення кваліфікації вихователів і вчителів розробляються методичні посібники з екології із запитаннями-завданнями, складеними за характером самостійної пізнавальної діяльності.

Список літератури:

1. Чернов Б. Концепція розвитку теоретичних знань і методичних компетенцій педагогів з екології: зміст і основні положення / Чернов Б., Коцур Н., Ковальська К., Дзюбенко О. // Рідна школа. – № 11-12. – 2015. – С. 15-20.
2. Чернов Б. Загальна характеристика концепції підвищення теоретико-методичних знань і ділової кваліфікації учителів початкової школи з екології / Б. Чернов // Zbiyr artykulyw naukowych. Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Pedagogika. Dyskusjeowspylczesnejnauki (30.08.2015-31.08.2015)». – Warszawa: Wudawca: Sp.z.o.o. «Diamondtradingtour», 2015. – Р. 31-40.
3. Чернов Б. А. Общая характеристика Концепции повышения квалификации учителей и преподавателей общеобразовательных учреждений по экологии / Б. А. Чернов, Е. В. Ковальская, Е. В. Дзюбенко // Международная научно-практическая конференция «Тенденции и перспективы создания региональных систем дополнительного образования взрослых. – Витебск: УО «ВГТУ», 2015. – С. 93-97.

Ковальская Е.В., Дзюбенко Е.В., Чернов Б.А.

Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды

ОБОСНОВАНИЕ КОНЦЕПЦИИ РАЗВИТИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ ДЛЯ ПЕРЕПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ ПО ЭКОЛОГИИ В РАМКАХ ПРОЕКТА «ECOLOGICAL EDUCATION FOR BELARUS, RUSSIA, AND UKRAINE» – ECO-BRU

Аннотация

В статье в рамках Международного проекта рассматривается содержание и основные положения Концепция развития теоретических знаний и методических компетенций педагогов по экологии, разработанной коллективом кафедры географии, экологии и методики обучения Переяслав-Хмельницкого государственного педагогического университета имени Григория Сковороды. Обосновывается, что в современных условиях актуализируются вопросы экологического образования, профессиональной компетентности педагогов и соответствия имеющихся знаний, умений, навыков настоящему. Предлагается проводить курсы повышения профессиональной квалификации педагогов по гетерогенными группами, способствовать овладению теоретических и методических знаний по экологии.

Ключевые слова: Международный проект, экология, Концепция, Программы, повышение знаний, профессиональная квалификация.

Kovalska K.V., Dzyubenko E.V., Chernov B.A.

Pereyaslav-Khmel'nitsky State Pedagogical University
named after Hryhorii Skovoroda

THE RATIONALE OF THE CONCEPT OF DEVELOPMENT OF THEORETICAL KNOWLEDGE FOR TEACHERS ON ECOLOGY IN THE FRAMEWORK OF THE PROJECT «ECOLOGICAL EDUCATION FOR BELARUS, RUSSIA, AND UKRAINE» – ECO-BRU

Summary

In an article in the International Project considered the content and concept of the main provisions of theoretical knowledge and teaching competencies of teachers in ecology, developed by a team of the Department of Geography, Environment and teaching methods of state Pereyaslav-Khmel'nitsky Pedagogical University named Gregory Pans. Substantiated that in today's issue updated environmental education, teacher professional competence and compliance of existing knowledge and skills present. It is proposed to conduct courses of professional training for teachers heterogeneous groups that promote mastery of theoretical and methodical knowledge of ecology.

Keywords: International project, ecology, concept, Programs, Increase in knowledge, professional qualifications.